

درس هشتم علوم و فنون دوازدهم

کانال ادبیات حسین عباسی @zangekonkuriha در تلگرام

اختیارات وزنی

ابند بودن هجای پایانی مصراع

هجای پایانی مصراع چه کوتاه و چه کشیده باید بلند باشد.

ای خراب اسرارم از اسرار تو اسرار تو نقش‌هایی دیدم از گلزار تو گلزار تو

ای خ را بس	را ر مَز اس	را ر تُ اس	را ر تُ
نقش‌هایی	دی دَ مَز گل	زا ر تُ گل	زا ر تُ
--U-	--U-	--U-	-U-

هجای آخر «ت» کوتاه است که باید آن را یک هجای بلند در نظر گرفت.

صد هزاران گل شکفت و بانگ مرغی برنخاست

صد ه زان	گل ش کفَتُ	بان گ مَرُ غی	بر ن خاست
--U-	--U-	--U-	-U-
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعِلن

هجای آخر «خاست» کشیده است که آن را باید یک هجای بلند در نظر گرفت.

*در بیت زیر علاوه بر بلند بودن هجای آخر در هر دو مصراع اختیارات زبانی دیگری نیز به کار رفته است.

بدرود ای پدر و مادرم، از من بدرود که شدم فانی و در دام فنا یید همه

*تغییر کمیت مصوت کوتاه به بلند و بلند به کوتاه - حذف همزه - بلند بودن هجای پایانی

ب دُ رو دی	پ د رو ما	د ر مز من	ب دُ رود
--UU	--UU	--UU	-UU
ک ش دم فا	نی ی در دا	م ف نا یی	د هَم م
--UU	--UU	--UU	-UU

۲. آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن

شاعر می تواند فقط در رکن اول به جای فعلاتن (uu--) از فاعلاتن (--u-) استفاده کند که البته عکس آن درست نیست و این اختیار وزنی در اوزان زیر صورت می گیرد.

الف: فعلاتن فعلاتن فعلاتن: فاعلاتن فعلاتن فعلاتن

ب. فعلاتن فعلاتن فعلاتن: فاعلاتن فعلاتن فعلاتن

پ. فعلاتن فعلاتن فعلاتن: فاعلاتن فعلاتن فعلاتن

ت. فعلاتن مفاعلن فعلاتن: فاعلاتن مفاعلن فعلاتن

من ندانستم از اول که تو بی مهر و وفایی عهد نایستن از آن به که ببندی و نیایی «سعدی»

پایه‌های آوایی	من ن د ا نس	ت م زو ول	ک ت بی مه	ر و ف ا ی ی
	عه د نا بس	ت ن زان به	ک ب بن دی	ی ن پا ی ی
نشانه‌های هجایی	--U-	--UU	--UU	--UU
وزن	فاعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن

اختیار وزنی: آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول هر دو مصراع

من ندانم به نگاه تو چه رازی است نهان که من راز تو را دیدن و گفتن نتوان

«رعدی آذرخشی»

من	ن	د ا	نم	ب	ن	گا	ه	ت	چ	را	زیس...	ت	ن	هان
-	U	-	-	U	U	-	(-)U	U	U	-	-	U	U	-
ک	م	ن ا ن	را	ز	ت	وان	دی	د	ن	گف	تن	ن	ت	وان
U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-

وزن بیت: فعلاتن فعلاتن فعلاتن

۱- اختیار وزنی آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول مصراع اول

۲- اختیار زبانی تغییر کمیّت مصوّت کوتاه در هجای هفتم مصراع اول (بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه)

من ندانم به نگاه تو چه رازی است نهان

که من راز تو ان دیدن و گفتن نتوان

«رعدی آذرخشی»

من	نَ	دَا	نَم	بِ	نِ	گَا	هَ	تُ	چِ	رَا	زِیس... ...	تَ	نَ	هَانَ
-	U	-	-	U	U	-	(-)U	U	U	-	-	U	U	-
ک	مَ	نَانَ	رَا	زَ	تَ	وَان	دِی	دَ	نُ	گُف	تَن	نَ	تَ	وَان
U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-

وزن بیت: فعلاتن فعلاتن فعلاتن فععلن

۱- اختیار وزنی آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول مصراع اول

۲- اختیار زبانی تغییر کمیت مصوت کوتاه در هجای هفتم مصراع اول (بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

*بیت کدام گزینه اختیار وزنی آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن ندارد؟۳

زهرا هجری چشیده‌ام که پرس
الحق انصاف توان داد که صاحب نظرند
غم دل ترس‌کننده را غماز کرد
که خر خارکش مسکین در آب و گل است

۱) درد عشقی کشیده‌ام که پرس
۲) نظر آنان که نکردند در این مثنوی خاک
۳) هر دم از جورش دل آرد نو خیر
۴) ای که بر مرکب تازنده سواری هشدار

درد عشقی	کشی د ام	ک م پرس
--U-	-U-U	-UU
فاعلاتن	مفاعلن	فعلن
زه ر هیج ری	چشی د ام	ک م پرس
--U-	-U-U	-UU
فاعلاتن	مفاعلن	فعلن

*آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در وزن «فعلاتن(فاعلاتن) مفاعلن فعلن» که این وزن ناهمسان است و از سه پایه ی

آوایی تشکیل شده است.

ال ح قن صا	ف ت وا دا	د ک صاحب	ن ظ رند
--U-	--UU	--UU	-UU-
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فعلن

ای ک بر مر	ک ب تا زن	د س وا ری	هش دار
--U-	--UU	--UU	--
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فعلن

۳. ابدال

شاعر می تواند به جای دو هجای کوتاه کنار هم از یک هجای بلند استفاده کند؛ یعنی به جای فَعْلَن «UU-» از «فَعْلَن» - - استفاده کند. اما عکس آن صادق نیست.

درسه وزن زیر باید دقت کنید در صورتی که یک مصراع با «فَعْلَن» UU- و مصراع دیگر با «فَعْلَن» - - پایان یابد، به طور قطع دارای ابدال است.

۱. فَعْلَتَن (فاعلاتن) فَعْلَتَن فَعْلَن

۲. مفاعِلن فَعْلَتَن مفاعِلن فَعْلَن

۳. فَعْلَتَن (فاعلاتن) مفاعِلن فَعْلَن

راه حل ساده در تشخیص ابدال در سه وزن بالا این است که از آخر مصراع واژه ها را هجابندی کنیم یک مصراع از آخر با دو هجای بلند (- -) و یک مصراع با بلند و کوتاه «U - -» پایان یابد به طور قطع ابدال داریم.

الف. ابدال در وزن فعلاتن (فاعلاتن) فعلاتن فعلن (فع لن)

الف) دست در دامن مولا زد در / که علی بگذر و از ما مگذر «شهریار»

دَس... /	ت	دَر	دا	مَ	ن	مَو	لا	زَد	در
-	U	-	-	U	U	-	-	-	-
ک /	ع	لِی	بُگ	ذَ	رُ	اَز	ما	مَ	گُ
U	U	-	-	U	U	-	-	U	U

وزن مصراع اول: فاعلاتن فعلاتن فعلن / وزن مصراع دوم: فعلاتن فعلاتن فعلن / وزن بیت: فعلاتن فعلاتن فعلن

۱- در رکن اول آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن / ۲- ابدال در هجای ماقبل آخر

ب. ابدال در وزن فاعلاتن مفاعله فعلن

هرچه داری اگر به عشق دهی / کافرم گر جوی زبان بینی «هاتف»

پایه‌های آوایی	هر چه داری	اگر ب عشق	ق د	هی
نشانه‌های هجایی	--U-	-U-U	UU	-
پایه‌های آوایی	کاف رم گر	جوی زبان بینی	بی	نی
نشانه‌های هجایی	--U-	-U-U	-	-
وزن	فاعلاتن	مفاعله	فع	لن

*در بیت بالا علاوه بر ابدال، آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن دیده می شود.

ب. ابدال در وزن مفاعله فعلاتن مفاعله فعلن (فع لن)

«کنون که کشتی ما در میان موج فتاد / اگر چنانکه مجال شنا بود غم نیست»

(۱) مفاعله فاعلاتن مفاعله فعلن

(۲) مفاعله فعلاتن مفاعله فعلن

(۳) مفاعله فعلاتن مفاعله فعلن

(۴) مفاعله فاعلاتن مفاعله فعلن

کُ نونِ کِ کش	تِ یِ مِا در	مِ یا نِ مِو	جُف تاد
اَ گر چِ نان	کِ مَ جالِ	شِ نا بُ ود	غم نیست
-u-u	-- u u	- u - u	-uu:- -
مفاعِلن	فَعْلَاتِن	فَعْلَاتِن	فَع لِن: فَعْلِن

مهم مهم مهم نکته: هرچند با تقطیع بیت بالا گزینه ی سه نیز درست به نظر می رسد اما باید دقت کنیم که در وزن هایی که به «فع لن» ختم می شود باید معتقد بود که ابدال صورت گرفته است و باید آن را به «فَعْلِن» تبدیل کرد.

دلم شکسته تر از شیشه های شهر شماست
شکسته باد کسی کاین چینمان می خواست
«سهیل محمودی»

د	لَم	ش	گَس	ت	ت	رَز	شی	ش	ها	ی	شَه	ر	شُ	ماست
U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	U	U	-
ش	گَس	ت	با...	د	ک	سی	کین	چ	نی	ن	مان	می	خاست	
U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	-	-	-

وزن بیت: مفاعِلن فَعْلَاتِن مفاعِلن فَعْلِن

۱- اختیار وزنی بلند بودن هجای پایان مصراع دوم (در حالی که کشیده است)

۲- اختیار وزنی ابدال در رکن آخر مصراع دوم

*در بیت زیر، همهٔ اختیارات شاعری یافت می‌شود؛ به جز:

«گذار بر ظلمات است خضر راهی کو مباد کآتش محرومی آب ما ببرد»

(۱) ابدال (۲) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند

(۳) حذف همزه (۴) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

گُ فَا رِ بَر	ظُ لَ مَ ا تَسَ	ت خَض رِ رَا	هِيَ كُو
-U-U	--UU	-U-U	--
مَ بَا دِ كَا	تَ شِ مَحَ رُو	مِي يَا بِ مَا	بِ بَا رِدِ
-U-U	--UU	-U-U :-U--	-UU

*مصرع اول بیت داده شده در وزن مفاعلهن فاعلاتن مفاعلهن فاعلاتن مفاعلهن فاعلهن است.

راه حل ساده در تشخیص ابدال در سه وزن بالا این است که از آخر مصرع واژه‌ها را هجابندی کنیم یک مصرع از آخر

با دو هجای بلند(- -) و یک مصرع با بلند و کوتاه «- -U» پایان یابد به طور قطع ابدال داریم

ت. ابدال در وزن فاعلاتن (فاعلاتن) فاعلاتن فعلن (فع لن)

خویشتن دیدن و از خود گفتن

خِيش تَن دِي	دَ نُ اَز خُد	گُف تَن
--U-	--UU	--
فاعلاتن	فاعلاتن	فع لن

* در بیت بالا دو اختیار شاعری به کاررفته است:

۱. آمدن فاعلاتن به جای فاعلاتن ۲. ابدال: آمدن فعل لن به جای فعلن

همان طور که قبلاً گفتیم بدون این که بی‌تی را تقطیع کنیم به آخر دو مصراع نگاهی می‌کنیم در صورتی که یک مصراع به مَعْلَن و مصراع دیگر به فَعْلَن ختم شود به طور قطعی ابدال به کاررفته است.

همیشه رنج طلب کردن و نرنجیدن

هَمِ شِ رَنْ	جَ طَ لَبَ كَر	دَنْ نَ يَا	سَوِ دَنْ
U - u -	--UU	- u - U	--
مفاعِلن	فَعْلَاتن	مفاعِلن	فَعْلَن

* یار با ماست چه حاجت که زیادت طلبیم دولت صحبت آن مونس جان ما را بس «حافظ»

یا... ر	با	ماس... ت	چ	حا	جَت	ک	ز	یا	دَت	طَ	لَ	بیم
U	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
دَوِ لَ	ت	صُح	بَ ت	آن	مو	ن	س	جان	ما	را	بس	
U	(-)U	-	U	-	-	U	U	-	-	-	-	-

وزن مصراع اول: فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن / وزن مصراع دوم: فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن / وزن بیت: فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

۱- آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول ۲- ابدال در رکن پایانی مصراع

* گاهی ابدال علاوه بر شکل فعلن (فَعْلَن) در شکل های دیگر نیز ظاهر می‌شود؛ یعنی به جای از کان فعلاتن (UU-- و مستفعل (UU-- و مفتعلن (-UU) شاعر می‌تواند از (---) مفعولن استفاده کند. که این نمایانگر ابدال است.

خارکش پیری با دلِق درشت پشتۀ خار همی برد به پشت «جامی»

خا... ر	کش	پی	ری	با	دَل	ق	دُ	رُشت
U	-	-	-	-	-	U	U	-
پُش	ت	ی	ر	می	بُر	د	ب	پُشت
-	U	(-)U	U	-	-	U	U	-

وزن مصراع اول: فاعلاتن مفعولن فعلن / وزن مصراع دوم: فاعلاتن فعلاتن فعلن / وزن بیت: فاعلاتن فعلاتن فعلن

۱- ابدال در رکن دوم مصراع اول ۲- آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول مصراع اول

با	ک	گو	یَم	ب	جَ	هان	مَح	رَم	کو
-	U	-	-	U	U	-	-	-	-
چ	خَ	بَر	گو	یَم	با	بی	خَ	بَ	ران
U	U	-	-	-	-	-	U	U	-

وزن مصراع اول: فاعلاتن فعلاتن فعلن / وزن مصراع دوم: فعلاتن مفعولن فعلن / وزن بیت: فعلاتن فعلاتن فعلن

۱- آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در مصراع اول

۲- ابدال در رکن دوم مصراع دوم

۳- ابدال در رکن پایانی مصراع اول

*گاهی ابدال در وسط و آخر مصراع ظاهر می شود:

نمود دندان لابل چراغ تابان بود «رودکی»

مرا بسود و فروریخت هرچه دندان بود

پایه‌های آوایی	م را ب سو	د ف رو ریخ	ت هر چ دن	دان بود
نشانه‌های هجایی	- U - U	-- UU	- U - U	--
پایه‌های آوایی	ن بو د دن	دا ن	چ را غ تا	بان بود
نشانه‌های هجایی	- U - U	-	- U - U	--

وزن مصراع اول: مفاعن فعلاتن مفاعن فعلن (فع لن)

وزن مصراع دوم: مفاعن مفعولن مفاعن فعلن (فع لن)

اختیارات وزنی: ۱- بلند حساب کردن هجای پایانی در هر دو مصراع

۲- ابدال: مفعولن به جای فعلاتن در رکن دوم مصراع دوم

۳- ابدال: فع لن، له جای فعلن در هر دو مصراع

*گاهی چند اختیار وزنی در یک بیت ظاهر می شود:

همه در خورد رای و قیمت خویش از تو خواهند و من تو را خواهم «سعدی»

پایه‌های آوایی	ه م در خر	د رای قی	م ت خیش
نشانه‌های هجایی	-- UU	- U - U	- UU
پایه‌های آوایی	از ت خا هن	د من ت را	خا هم
نشانه‌های هجایی	-- U -	- U - U	- -

وزن مصرع اول: فعلاتن مفاعلهن فعلن

وزن مصرع دوم: فاعلاتن مفاعلهن فع لن

اختیار وزنی: ۱- آوردن هجای بلند در پایان مصرع

۲- آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول مصرع دوم

۳- ابدال در رکن پایانی مصرع دوم. فع لن به جای فعلن

با که گویم به جهان، محرم کو؟ چه خبر گویم با بی خبران «مولوی»

با	ک	گو	یم	ب	ج	هان	مح	رم	کو
-	U	-	-	U	U	-	-	-	-
چ	خ	بر	گو	یم	با	بی	خ	ب	ران
U	U	-	-	-	-	-	U	U	-

وزن مصرع اول: فاعلاتن فعلاتن فعلن / وزن مصرع دوم: فعلاتن مفعولن فعلن / وزن بیت: فعلاتن فعلاتن فعلن

۱- آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در مصرع اول

۲- ابدال در رکن دوم مصرع دوم

۳- ابدال در رکن پایانی مصرع اول

کاربرد اختیار وزنی قلب نسبت به سایر اختیارات وزنی بسیار کم است و البته آن هم در تنها در تبدیل رکن «مفتعلن» -UU- به مفاعِلن -U-U- یا برعکس صورت می گیرد.

مفتعلن -UU- مفاعِلن -U-U-

وزن هایی که در آن اختیار وزنی قلب زیاد صورت می گیرد عبارتند از:

۱. مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفتعلن

۲. مفتعلن فاعِلن مفتعلن فاعِلن

۳. مفتعلن مفاعِلن مفتعلن مفاعِلن

کیسه هنوز فربه است با تو از آن قوی دلم چاره چه خاقانی اگر، کیسه رسد به لاغری

کی سِ هَ نَو	ز قَر بِ هِست	با تْ اَ زان	قَ وی دِ لم
-UU-	-U-U	-UU-	-U-U
چا ر چ خا	قا نِ یَ گر	کی س ر سد	بِ لا غَ ری
-UU-	-UU-	-UU-	-U-U
مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفاعِلن

*در رکن دوم مصراع دوم به جای (مفتعلن -UU-) مفاعِلن (-U-U) آمده است.

کیست که پیغام من به شهر شروان برد

یک سخن از من بدان مرد سخندان برد

«جمال‌الدین عبدالرزاق»

رد	بَ	وان	شَر	ر	شَه	ب	مَن	م	غا	پی	ک	ت	کیس
-	U	-	-	U	-	U	-	U	-	-	U	U	-
رَد	بَ	دان	خَن	سُ	د	مَر	دان	ب	مَن	نَز	خَ	سُ	یک
-	U	-	-	U	U	-	-	U	-	-	U	U	-

وزن مصراع اول: مفتعلن فاعلن مفاعلن فاعلن / وزن مصراع دوم: مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن / وزن بیت: مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن

*در کدام مصراع اختیار وزنی قلب صورت گرفته است؟ ۳

(۱) دل برگرفت از من بتم یکبارگی

(۲) زیرنشین علمت کاینات

(۳) دست کسی برنرسد به شاخ هویت تو

(۴) برشوم از نشاط دل وقت سحر به منظره

وی ی ت ت	ب شاخ هو	بر ن ر سد	دس ت ک سی
-UU-	-U-U	-UU-	-UU-
مفتعلن	مفتعلن:مفاعلن	مفتعلن	مفتعلن

۱. در کدام بیت اختیار شاعری ابدال دو بار به کار رفته است؟

- (۱) چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاست
 سخن شناس نه ای جان من خطا اینجاست
 (۲) می کوش به هر ورق که خوانی
 کان دانش را تمام دانسی
 (۳) بسم الله الرحمن الرحیم
 هست کلید در گنج حکیم
 (۴) کیسه هنوز فربه است با تو از آن قوی دلم
 چاره چه خاقانی اگر کیسه رسد به لاغری

ب س م ا لا	هر رح ما	ن ر حیم
-UU-	---	-U-
هست ک لی	د د ر گن	ج ح کیم
-UU-	-UUU	-UU
مفتعلن	مفتعلن	فاعلن

می کوش	ب هر و رق	ک خا نی
u--	-U-U	--U
کان دا نش	را ت ما	م دا نی
---	-U-	--U

۲. در کدام بیت هر سه اختیار وزنی «فاعلاتن به جای فعلاتن، ابدال و بلند بودن هجای پایان مصراع» استفاده شده است؟

- (۱) چه توان گفت در لطافت دوست؟
 هرچه گویم از آن لطیف تر است
 (۲) آن که منظور دیده و جان است
 نتوان گفت شمس یا قمر است
 (۳) برگ تر خشک می شود به زمان
 برگ چشمان ما همیشه تر است
 (۴) سعدی از بارگاه حضرت دوست
 تا خبر یافتست، بی خبر است

آن ک من ظو	ر دی د -	جا نست
--U-	-U-U	--
ن ت وان گف	ت شم س یا	ق م رست
--U-	-U-U	-UU

۳. اختیار وزنی آوردن یک هجای بلند به جای دو هجای کوتاه، در همه مصراع‌ها استفاده شده است، به جز یکی از

مصراع‌های گزینه ۳

(۱) دلم رمیده لولی وشی ست شورانگیز	(۱) دروغ وعده و قتال وضع و رنگ آمیز
(۲) فدای پیرهن چاک ماهرویان باد	هزار جامه تقوا و خرقه پرهیز
(۳) پیاله بر کفنم بند تا سحرگه حشر	به می زدل ببرم هول روز رستاخیز
(۴) خیال خال تو با خود به خاک خواهم برد	که تا ز خال تو خاک شود عبیر آمیز

۴. چنانچه ابیات زیر را به ترتیب «قلب، ابدال، بلندبودن هجای پایانی» مرتب کنیم، کدام گزینه صحیح خواهد

بود؟ ۴

(الف) با لب او چه خوش بود گفت و شنید و ماجرا	خاصه که در گشاید و گوید خواجه اندر آ
(ب) چونک سپید است و سیه روز و شب عمر همه	عمر دگر جو که بود ساده چو نور صمدی
(ج) در تک این بحر چه خوش گوهری	که مثل موجم و قراریم نیست

- (۱) ب - ج - الف   (۲) الف - ج - ب   (۳) ج - ب - الف   (۴) ج - الف - ب

در ت ک این	بح ر چ خش	گو هَ ری
-UU-	-UU-	-U-
کِ مِ لِ مو	ج م ق را	ری م نیست
-U-U	-UU-	-U-

با ل ب او	چ خُش بُ ود	گُف تُ شِ نی	دُ ما جَ را
-UU-	-U-U	-UU-	-U-U
خاص ک در	گ شای د	گو ید خا	ج ان دَ را
-UU-	-U-U	---	-U-U

۵. هر دو اختیار شاعری مذکور در کدام گزینه در بیت زیر به کار نرفته است؟ ۲
 خیال نرگس مستت چو در دلم گذرد
 شود ز خنجر خونریز او دلم مجروح

- (۱) قلب - ابدال
 (۲) آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن - قلب
 (۳) بلندبودن هجای پایانی مصراع - تغییر کمیت مصوت
 (۴) ابدال - آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن

خِ ی ا لِ نر	گِ سِ مَسِ تَت	چُ در دِ لَم	گِ ذِ رَد
-U-U	--UU	-U-U	-UU
شِ و دِ زِ خَن	جِ رِ خُونِ رِیَـ	زِ او دِ لَم	مِجِ رُوح
-U-U	--UU	-U-U	--

۶. در کدام بیت شاعر از سه نوع اختیار وزنی استفاده کرده است؟ ۲

- (۱) تا کی از دست تو خونابه خورم
 (۲) ما چو یعقوب به مصر، از پی دیدار عزیز
 (۳) چه توان گفت در لطافت دوست
 (۴) گرچه دریا را نمی‌بیند کنار
 رحمتی کز غم خون شد جگرم
 آمدیم اینک و با کلبهٔ احزان رفتیم
 هر چه گویم از آن لطیف‌تر است
 غرقه حالی دسیت و پای می‌زند

ما چُ یَعِ قُو	بِ بِ مِصِ رِز	پِ یِ دِیِ دَا	رِ عِ زِیْز
--U-	--UU	--UU	-UU
آ مِ دِیِ مِی	نُ کُ بَا کُل	بِ یِ اِحِ زَان	رِفِ نِیْم
--U-	--UU	--UU	--

۷. هجای آخر کدام مصراع دچار اختیار وزنی نشده است؟ ۴

- (۱) تاب بنفشه می‌دهد طرهٔ مشک‌سای تو
 (۲) شیرمردی باید این ره را شگرف
 (۳) آنان که محیط فضل و آداب شدند
 (۴) همچون من سرگشته، بی‌یار کنش، یا رب

۸. در هر دو مصراع کدام بیت، اختیار شاعری «آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن» رخ داده است؟ ۲

- (۱) به دلش بر بنهادیم و به جان پرسیدیم
 (۲) تن که از خنجر او کشته نشد، مردار است
 (۳) هر که را بر سر از این درد بلایی نرسد
 (۴) چه سخن کرد به چشم و چه شکر گفت ز لب؟
- تا نگوئی تو که بی پرسش و اکرام برفت
 دل که بر آتش او پخته نشد خام برفت
 نتوان گفت که او نیک سرانجام برفت
 که رواج شکر و قیمت بادام برفت

تن ک از خن	ج ر او کش	ت ن ش مر	دا رست
--U-	--UU	--UU	--
دل ک بر آ	ت ش او یخ	ت ن شد خا	م ب رفت
--U-	--UU	--UU	-UU
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فعلن

۹. در کدام مصراع اختیار وزنی ابدال وجود ندارد؟ ۳

- (۱) ز سوز شوق دلم شد کباب دور از یار
 (۲) بسته گیتی از او بیابد راحت
 (۳) می خواست دلم باده کرامات نمودی
 (۴) مست گشتم ز طعنه و لافش

ز سو ز شو	ق د لم شد	ک با ب دو	رز یار
-U-U	--UU	-U-U	--
مفاعِلن	فاعلاتن	مفاعِلن	فَعْلن

بست ی گی	تی آ زو ب	با ید را	حت
-UU-	u-u-	---	-
مفتعلن	فاعلات	مفتعلن	فَع

مس ت گش تم	ز طع ن	لا فش
--U-	-U-U	--
فاعلاتن	مفاعِلن	فَعْلن

۱۰. در کدام گزینه بیت اول فاقد ابدال و بیت دوم دارای قلب است؟ ۱

(۱) دلا بسوز که سوز تو کارها بکند
سینه خاقانی و غم تا نزند ز وصل دم
نیاز نیم‌شب‌ی دفع صد بلا بکند
دعوی عشق و عاشقی تا ز سگان کیست او

(۲) یار با ماست چه حاجت که زیادت طلبیم
از تو بپرسند درازای شب
دولت صحبت آن مونس جان ما را بس
آن کس داند که نهفته است دوش

(۳) چنین کنند بزرگان چو کرد باید کار
راستی آموز، بسی جو فروش
چنین نماید، شمشیر خسروان آثار
هست درین کوی که گندم‌نماست

(۴) گفت آن یار کزو گشت سر دار بلند
بر بال عقاب آمد آن تیر جگردوز
جرمش این بود که اسرار هویدا می‌کرد
وز ابر مر او را به سوی خاک فروکاست

سی ن ی خا	قانی ی غم	تان ز ند	ز وصل ل دم
-UU-	-UU-	-UU-	-U-U
مفتعلن	مفتعلن: مفاعلن	مفتعلن	مفاعلن
دعوی ی عش	ق عاش قی	تاز س گا	ن کیست او
-UU-	-U-U	-UU-	-U-U
مفتعلن	مفاعلن	مفتعلن	مفاعلن

از ت ب پر	سند د را	زای شب
-UU-	-UU-	-U-
آن کس دا	ند ک ن هف	تست دوش
-UU-:---	-UU-	-U-

دانش آموزان عزیز در صورتی که در مجموعه ی بالا با سوالاتی یا اشکالاتی مواجه شدید، درخواست خود را از طریق پیامک ، تلگرام، واتساپ یا ایتا به شماره ی ۰۹۱۲۷۵۳۳۳۴۵ حسین عباسی بفرستید. التماس دعا

کانال ادبیات حسین عباسی @zangekonkurih

حسین عباسی دیپ ادبیات ناچہ رو فہ